

Stockholm, 2018-10-30

Yttrande över betänkandet En utvecklad översiktsplanering del 1 Att underlätta efterföljande planering

Sveriges Arkitekter är fack- och branschorganisationen för alla Sveriges arkitekter, inredningsarkitekter, landskapsarkitekter och planeringsarkitekter. Förbundet har över 13.000 medlemmar och ansluter cirka 88 procent av alla yrkesverksamma arkitekter i Sverige.

Sveriges Arkitekter yttrar sig härmed över Översiktsplaneutredningens betänkande *En utvecklad översiktsplanering, Del 1: Att underlätta för efterföljande planering*. Sveriges Arkitekter är i huvudsak positiva till utredningens välavvägda förslag för en förbättrad och mer förutsebar översiktsplaneprocess och efterföljande planering.

Sveriges Arkitekter stödjer utredningen slutsats att översiktsplanen fortsatt inte ska vara bindande. Utredningen konstaterar att nyttan med en bindande översiktsplan inte överväger det omfattande merarbete som det skulle medföra. Vi delar den bedömningen.

Vi anser också i likhet med utredningen att det inte är lämpligt att ge kommunerna möjlighet att reglera omfattningen av bygglov genom föreskrifter i översiktsplanen och att det i stället skulle behövas en övergripande översyn av lovreglerna i Plan- och bygglagen (PBL). Dagens system för bygglov och bygganmälan har blivit för komplicerat. Reglerna ändras ofta, en mängd undantagsregler har införts eller utreds och undantagen ställer till problem vid rättstillämpning. Ändringarna har gjorts i syfte att åstadkomma regelförenkling men har i stället fått motsatt effekt. För att åstadkomma en ändamålsenlig lagstiftning bör avvägningar kring bygglovsreglerna göras i ett större sammanhang och utifrån principiella överväganden i en systematisk översyn av bygglovsreglerna där undantag inte blir huvudregeln.

Sveriges Arkitekter är också positiva till förslaget om att kommunfullmäktige ska anta en planeringsstrategi och stödjer uppfattningen att det kan bli ett bättre verktyg för att stärka möjligheterna att hålla översiktsplaneringen mer aktuell jämfört med dagens aktualitetsprövning. Det bör förbättra möjligheterna för en högre grad av förutsebarhet och kontinuitet i planeringen.

Utredningen föreslår att kommunen senast 15 månader efter ordinarie val ska besluta om en planeringsstrategi där fullmäktige tar ställning till ändrade planeringsförutsättningar. Vi befarar dock att 15 månader initialt kan bli en alltför kort tid för många mindre plankontor, kommuner som idag inte har fungerande planering eller i kommuner där den politiska majoriteten skiftar och ställningstaganden kring stora förändringar måste ske på relativt kort tid. Planeringsstrategin kommer att kräva att nya rutiner och arbetssätt tas fram, men när rutinerna väl är på plats finns goda förutsättningar för att tidsramar ska kunna hållas och att kommande justeringar av översiktsplanerna underlättas.

Utredningens förslag att planer äldre än 2004 ska upphöra gälla vid utgången av 2024 är en rimlig generell utgångspunkt utifrån de stora förändringar i regelverken som skett sedan dess. I praktiken kommer det dock att innebära att ett antal kommuner får ett ökat resursbehov och kan komma att behöva förstärka sina plankontor.

Utredningen föreslår, genom en ändrad lydelse av PBL 3:4, att kommunen i översiktsplanen ska redovisa dels förhållanden som med hänsyn till de allmänna intressena i 2 kap. PBL kan ha väsentlig betydelse för beslut kring mark- och vattenområdets användning samt den byggda miljön och dels kommunens syn på hur dessa förhållanden bör beaktas. Vi konstaterar att det – särskilt avseende miljö, hälsa och säkerhet – stärker förutsättningarna för planprocesser som tar bättre sikte på en ekologiskt hållbar utveckling. Idag finns en alldeles för låg beredskap för t ex påverkan från klimatförändringar och ett otillräckligt förebyggande arbete. Det är av yttersta vikt att översiktsplanen, som är nyckeldokument i hållbarhetsarbetet, kan användas mer långsiktigt och strategiskt i detta avseende än idag. Vi vill även i sammanhanget framhålla att klimathot och hållbart byggande kräver breda analyser där regionerna inte bara bör utan ska stå för planeringsunderlag. Små kommuner kan inte göra stora studier kring regn, vattenflöden, vattenståndshöjning, klimatets påverkan på strukturer etc. Även större kommuner har att vinna på detta då den regionala dimensionen övergripande kan analysera utmaningar som är gemensamma för fler kommuner.

Huruvida utredningens förslag om att nuvarande krav på redovisning av hur planen förhåller sig till nationella mål, planer och program ska tas bort och ersättas med krav på hur den förhåller sig till en kommande nationell strategi för fysisk planering (ny föreslagen PBL 3:6 a) är mer ändamålsenlig än dagens krav är svårt att ha en uppfattning om innan det finns något förslag till nationell strategi att ta ställning till. Utan tvekan är det dock så att det krävs en ökad tydlighet kring de nationella målen.

I likhet med utredningen så ser vi hur ett krav på en sakkunnig inom fysisk planering på länsstyrelserna skulle bli en viktig del för en förbättrad planering. En förstärkning av arkitektkompetensen på alla kommunala och statliga nivåer är en praktisk förutsättning för att uppfylla de nyligen beslutade målet för arkitektur, form och design med stadsarkitekter och kommunarkitekter i kommunerna, länsarkitekter på länsstyrelsen och det nya ämbetet

riksarkitekt på myndigheten Boverket. Till skillnad från utredningen ser vi däremot inga hinder för att införa krav på sakkunnig inom fysisk planering på länsstyrelserna men föreslår i stället ett motsvarande krav på arkitektkompetens som för kommunerna som ska ha minst en person med arkitektutbildning till sin hjälp enligt 12 kap. 7 § PBL. En sådan bestämmelse skulle stödja planeringsprocesserna och genomförandet av politiken för gestaltad livsmiljö och torde ligga i linje med den tidigare regeringens (nu övergångsregeringens) avsikt att stärka professionerna och tilliten till dem.

Sveriges Arkitekter vill samtidigt påtala det fortsatta behovet av kompetensförstärkning till kommunernas plan- och lovavdelningarna. De föreslagna tidsdräkterna för planeringsstrategier och översiktsplanernas giltighet ökar ytterligare kommunernas resurs- och kompetensbehov. Boverkets plan- och byggenkät 2017 visar att de allra flesta kommuner har 1-10 personer som arbetar med lov- och byggprocesser varav 0-2 är arkitekter. Tyvärr anger hela 59 kommuner att arkitektkompetens helt saknas i dessa processer. Dessutom redovisar många av de 114 kommuner som angett att de har en tjänsteperson med arkitektkompetens låga årsarbetstider, vilket sannolikt talar för att det är en inköpt tjänst. På detalj- och översiktsplanavdelningarna hade drygt 60 procent arkitektutbildning vid Sveriges Arkitekters egen undersökning 2016/17. 60 procent av kommunerna hade då en person med titeln stadsarkitekt. 44 procent av dessa var fast anställda medan 16 procent var konsulter. Vi menar att arkitektens expertis är nödvändig för att göra de bedömningar och viktiga avvägningar avseende planläggning, byggande och gestaltning som lagen stipulerar och ser ett fortsatt behov av kompetensförstärkning i kommunerna.

Tobias Olsson
Förbundsdirektör

Margareta Wilhelmsson
Samhällspolitisk chef